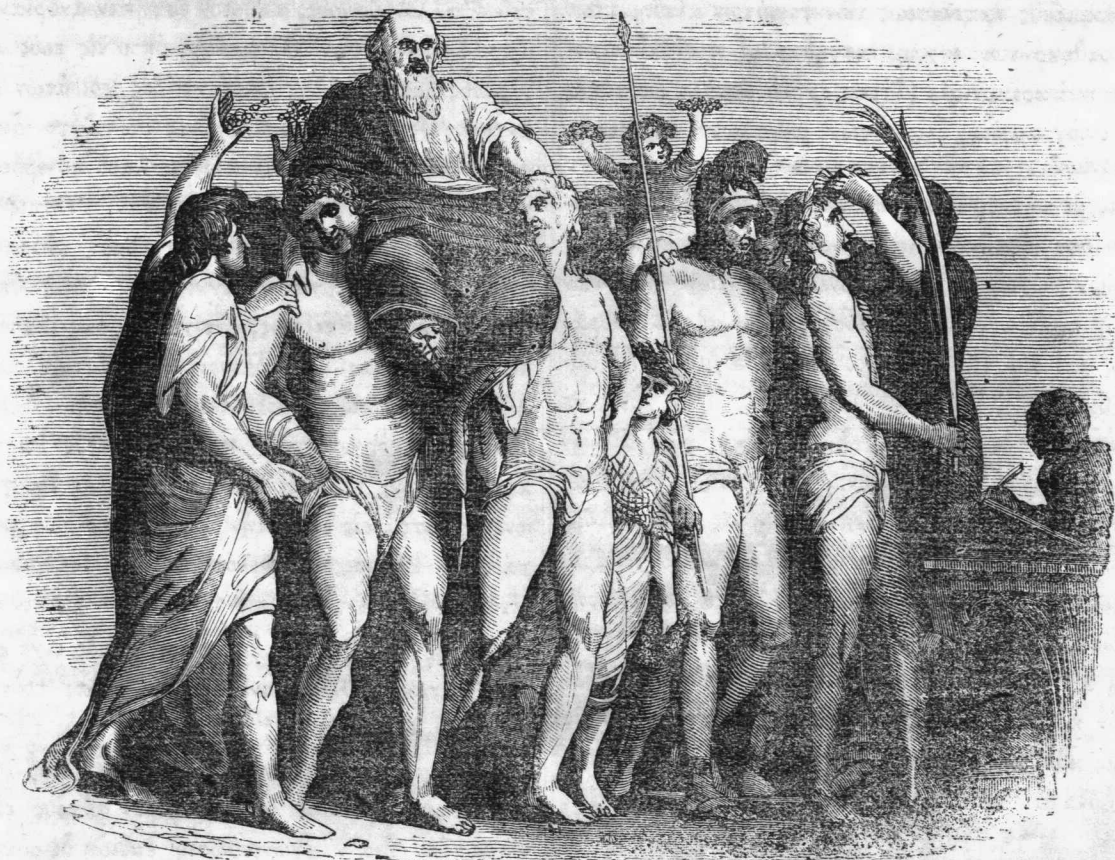

ΑΠΟΘΗΚΗ ΤΩΝ ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΚΑΙ ΤΕΡΠΙΝΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ.

Ἀριθ. 2.)

(1847. Αὐγούστος.

ΔΙΑΓΟΡΑΣ Ο ΡΟΔΙΟΣ

ΦΕΡΟΜΕΝΟΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΩΜΩΝ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΩΝ ΥΙΩΝ ΑΥΤΟΥ.

Η ἔμφυτος εἰς ὅλα τὰ ἔμψυχα ὄντα, καὶ ἰδίως εἰς τὸν ἄνθρωπον, στοργὴ πρὸς τὰ ἴδια αὐτοῦ τέκνα, καὶ τούτων πάλιν ἡ ἀγάπη καὶ τὸ σέβας πρὸς τοὺς γονεῖς, ἐθεωρήθησαν πάντοτε καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας καὶ μεταξύ ὄλων τῶν ἐθνῶν τὰ εὐγενέστερα αἰσθήματα, καὶ τὰ ἱερώτερα καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ δὲ λόγος εἶναι, ὅτι ὁ πάνσοφος Δημιουργός, προορίσας ἀρχῆθεν τὸν ἄνθρωπον πρὸς σύστασιν πολιτικῆς κοινωνίας, ἐνεστάλαξεν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ καὶ ὅλα τὰ πρὸς τοῦτο χρησιμεύοντα

αἰσθήματα, ὡς γενναῖα σπέρματα, ἐξ ὧν ἔμμελλον βεβαίως ν' ἀναβλαστήσωσιν ὅλαι αἱ πρὸς σύστασιν καὶ προαγωγὴν κοινωνίας λογικῶν ὄντων ἀπαραίτητοι ἀρεταί, καὶ οὕτω νὰ πραγματοποιηθῇ ὁ ὑψηλὸς σκοπὸς τοῦ Δημιουργοῦ. Τὴν δὲ φύσιν μελετήσαντες καὶ ἀκολουθήσαντες καὶ ὅλοι οἱ τῶν πρωτοσυστάτων κοινωνιῶν νομοθέται, ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ ἐθεώρησαν πάντοτε τὴν ὅσον τὸ δυνατόν ἀνάπτυξιν καὶ εἰς ἀμφοτέρα τὰ μέρη παγίωσιν τῶν τιοιούτων αἰσθημάτων, διὸ καὶ διὰ ῥητῶν νόμων

κατέστησαν αὐτὰ χρέη ἀπαραίτητα παντὸς λογικοῦ ἀνθρώπου. Ἐντεῦθεν ἢ ἐκ μέρους τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα βοήθεια καὶ προστασία, τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἔμφυχον ἔχει χρεῖαν διὰ τὴν μᾶλλον διαρκοῦσαν ἀσθενῆ παιδικήν του ἡλικίαν· ἐντεῦθεν ἢ ἐκ μέρους τῶν τέκνων περίθαλψις τῶν γονέων καὶ ὑποστήριξις αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ὀδυνηροῦ αὐτῶν γήρατος· ἐκ δὲ τῆς διηνεκοῦς ἐνεργείας καὶ ἀκριβοῦς ἐκτελέσεως τῶν τοιούτων αἰσθημάτων καὶ καθηκόντων ἐσχηματίσθησαν αἱ πρῶται οἰκογενειακαὶ κοινωνίαι, αἵτινες ἐχρησίμευσαν ὡς τύπος καὶ ὑπογραμμὸς ὄλων τῶν μεγάλων πολιτικῶν κοινωνιῶν.

Εἰς δὲ τὴν πρᾶξιν τοῦ θεοῦ καὶ ἀνθρωπίνου τούτου νόμου ὀφείλουσι νὰ συνθέσωσι τοὺς παῖδας ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων οἱ ἴδιοι γονεῖς διὰ τῶν ἐναρέτων αὐτῶν πράξεων, διὰ τῶν εὐσημῶν αὐτῶν ἐκφράσεων, καὶ διὰ τῆς ἀμέμπτου παραδειγματικῆς αὐτῶν διαγωγῆς, ὅχι μόνον ὡς ἔχοντες ἱερὸν χρέος νὰ μορφώσωσι τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τῶν ἀθῶων τούτων μικρῶν πλασμάτων, τῶν ὁποίων τὴν ἀνατροφήν ἢ θεῖα πρόνοια ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτοὺς, διὰ νὰ ἀποκαταστήσωσιν αὐτὰ ἀληθῆ λογικὰ ὄντα ἀρεστά εἰς τὸν Θεόν, καὶ χρήσιμα εἰς ἑαυτὰ καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν, ἀλλὰ καὶ διότι αὐτοὶ οὗτοι οἱ γονεῖς θέλουσι θερίσει πρῶτοι τοὺς γλυκεῖς καρπούς τῶν ἰδίων αὐτῶν προσπαθειῶν, ἀπολαμβάνοντές ποτε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν μεγαλητέραν ἀφ' ὅσας εὐχαριστήσεις δύναται νὰ δοκιμάσῃ ὁ λογικὸς ἄνθρωπος ἐπὶ ταύτης τῆς γῆς τῶν βασάνων καὶ θλίψεων, τὸ νὰ ἴδωσι δηλαδὴ τὴν δόξαν τῶν ἰδίων αὐτῶν τέκνων. Ἡ ὑπὸ τῆς παρουσίας εἰκονογραφίας παριστωμένη Ἱστορία τοῦ Ῥοδίου Διαγόρα καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, εἶναι τὸ ὠραιότερον, ἠθικώτερον καὶ ἀναγκαιότερον μάθημα διὰ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς παῖδας.

Εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, πόλιν τῆς Ἡλίδος, ἐπανηγυρίζοντο καθ' ἕκαστον Ἰούλιον μῆνα μετὰ τετραετῆ περίοδον οἱ διαβόητοι ἐκεῖνοι Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, διαρκοῦντες πέντε ἡμέρας, καὶ συνιστάμενοι εἰς τὸ πῆδημα, τὸ τρέξιμον, τὸν δίσκον, τὴν πυγμὴν, καὶ τὴν πάλην. Ἡ σύστασις καὶ ἀρχὴ τούτων ἀπεδίδετο εἰς τὸν Ἡρακλέα, ἀλλ' ὡς ἀνακαινιστῆς αὐτῶν καὶ ἰδιαίτερος εἰσηγητῆς ἐμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὁ Ἴφριτος, βασιλεὺς τῆς Ἡλίδος καὶ σύγχρονος τοῦ Λυκούργου.

Ὁ νικῆσας κατὰ τινα τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων ἐλάμβανε βραβεῖον στέφανον ἀπὸ κλάδον ἐλαίας, τὸν ὁποῖον οἱ βραβευταὶ ἔθετον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ στέφανος οὗτος ἦτο τὸ περικλειέστερον παράσημον καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα· τὸ ὄνομα καὶ ἡ δόξα τοῦ Ὀλυμπιονίκου ἀντήχει πανταχόθεν, καὶ οἱ συμπολιταὶ τοῦ ἔβλεπον δεδοξασμένην ὑπ' αὐτοῦ τὴν ἑαυτῶν πατρίδα, ὑπεδέχοντο αὐτὸν διὰ θριαμβῶν, τοῦ ἔψαλλον ὕμνους, καὶ τοῦ ἔστηναν ἀνδριάντα ἐκ μαρμάρου εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, ὅπου εἰς τοὺς ἐφεξῆς χρόνους ἦσαν πολλαὶ ἑκατοντάδες τοιούτων ἀνδριάντων. Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελοῦντο διὰ μεγάλης παρατάξεως, καὶ πλῆθος λαοῦ συνέρρεεν εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ ταύτην πανήγυριν. Ὅστις δὲ δὲν ἐτέρπετο ἀπὸ τοῦ ἀγῶνα, τοῦτον εὐφραίνειν ἢ συνέλευσις παντοδαπῶν τεχνιτῶν, ἐπειδὴ ὑπῆρχον βραβεῖα καὶ δι' ἐκείνους, οἵτινες μὲ τὰς ἰλαρὰς τῶν Μουσῶν τέχνας ὑπερέβαινον τοὺς ἀντιζήλους των· Αὐληταὶ καὶ κιθαρωδοὶ, ποιηταὶ λυρικῶν ᾠδῶν καὶ δραμάτων, ἠγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλους περὶ τῶν καλλιστείων. Ἄλλοι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἔκαμνον γνωστὰ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα τὰ συγγράμματα των· Ῥήτορες δὲ, Φιλόσοφοι καὶ Ἱστορικοὶ ἀνεγίνωσκον ἐκεῖ ἐνώπιον πάντων τὰ πονήματά των.

Διαγόρας ὁ Ῥόδιος, ὅστις καὶ αὐτὸς εἶχε στεφανωθῆ ποτε ὡς Ὀλυμπιονίκης, ἀναθρέψας τοὺς τρεῖς υἱοὺς του, ἐπένευσεν ἐξ ἀρχῆς εἰς αὐτοὺς τὰ εὐγενῆ καὶ ὑψηλὰ ταῦτα αἰσθήματα καὶ χρέη τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου· γέρων δὲ ἦδη ὧν ἔφερεν αὐτοὺς εἰς τὴν Ὀλυμπίαν διὰ τῶν ἀγωνισθῶσιν· ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ἐνίκησαν ὁ μὲν εἰς τὸ τρέξιμον, ὁ δὲ εἰς τὴν πυγμὴν, ὁ δὲ εἰς τὴν πάλην, ἐστεφανώθησαν κατὰ τὴν τάξιν ὡς πάντες οἱ Ὀλυμπιονίκαί, καὶ ἐπροπέμποντο ὑπὸ τοῦ πλήθους μετ' εὐφημιῶν καὶ δόξης· κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην παρουσιάσθη ἐνώπιον αὐτῶν ὁ γηραιὸς Διαγόρας, καὶ τότε οἱ νέοι μὲ εὐγενὲς φρόνημα περιέβαλον τοὺς στεφάνους εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ πατρός των, ἐπῆραν τὸν μακάριον πρεσβύτην εἰς τοὺς ὤμους των, καὶ τὸν περιέφεραν θριαμβευτικῶς εἰς τὸ μέσον τῶν ἀναριθμητῶν θεατῶν. Ὅλοι ἐμακάρισαν τὸν Διαγόραν, διότι ἠξιώθη νὰ ἔχη τοιούτους υἱοὺς, ἔρριψαν ἐπάνω του ἄνθη, καὶ τινες ἔκραζαν πρὸς αὐτόν. » Ἀ π ό θ α ν ε, Δ ι α γ ό ρ α,

διότι δὲν ἔχεις τι πλέον νὰ ἐπιθυμήσης ἐπὶ τῆς γῆς» καὶ ἐπ' ἀληθείας ὁ εὐτυχῆς γέρον δὲν ἠδυνήθη νὰ βαστάξῃ τὸ μέγεθος τῆς χαρᾶς, καὶ ἐξεφύχησεν εὐθὺς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἐπαινοῦντος αὐτὸν ἀναριθμήτου πλήθους.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΙΣ ΕΛΛΗΣΙΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΤΑΦΩΝ.

Οἱ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων τάφοι ἦσαν ἐκτὸς τῶν πόλεων. Μόνοι δὲ ἐντὸς αὐτῶν ἠγείροντο οἱ τῶν οἰκιστῶν τῶν πόλεων καὶ οἱ τῶν Ἡρώων, ὡς ὁ τοῦ Πέλοπος κατὰ τὴν Ἡλιδα 1), ὁ τοῦ Θησέως ἐν Ἀθήναις 2), ὁ τῆς Σεμέλης ἐν Θήβαις 3) κτλ. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, παρὰ τὴν γενικὴν ταύτην συνήθειαν, ἔθαπτον τοὺς ἰδίους αὐτῶν νεκροὺς ἐντὸς τῶν πόλεων, καὶ μάλιστα περὶ τοὺς ναοὺς.

Οἱ τάφοι τῶν Ἑλλήνων δύνανται νὰ καταταχθῶσιν εἰς τέσσαρας τάξεις.

Α'. Εἰς κοινούς καὶ ἄνευ κοσμημάτων τάφους.

Β'. Εἰς κεκοσμημένους τάφους, ἢ μνημεῖα.

Γ'. Εἰς κενοτάφια, ἐγειρόμενα πρὸς τιμὴν ἐκείνων, ὅσων τὰ λείψανα δὲν ἠδυνήθησαν οἱ οἰκεῖοι νὰ ἀναλάβωσιν.

Δ'. Εἰς νεκροδόχα ἀγγεῖα, ἐμπεριέχοντα τὴν κόπιν τῶν ἐπὶ τῆς πυρᾶς καυθέντων.

Οἱ ἀρχαῖοι ἐδήλουν διὰ τῶν ἐξῆς ὀνομάτων τοὺς τῆς πρώτης τάξεως τάφους.

Τάφος — τὴν λέξιν ταύτην μετεχειρίζοντο οἱ Ἕλληνες κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους ἐκείνους χρόνους, διὰ νὰ παριστῶσι γενικῶς πάντα τόπον, ὅπου ἐναπέθετον σῶμα τεθνηκότος 4), παρὰ γὰρ εἰς τὸ ὅτι οἱ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων τάφοι κατ' ἀρχὰς ἦσαν ἀληθῶς ἀπλοῖ τινες λάκκοι ἄνευ κοσμήματος· ἀλλ' ὅτε ἤρχισαν νὰ κοσμῶσι τοὺς τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν δι' ἐπιγραφῶν, ἀγαλμάτων, στηλῶν καὶ παντοίων ἄλλων κοσμημάτων τῆς γλυπτικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς, ἡ λέξις αὕτη ἔμεινε σημαίνουσα μόνον τὸν τάφον ἀπλοῦ ἰδιώτου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κατὰ τοὺς νόμους δὲν ἐπετρέπετο νὰ τεθῶσι κοσμήματα. Δὲν

εἶναι δὲ ἴσως περιττὸν νὰ εἴπωμεν ἐνταῦθα, ὅτι ἂν καὶ ἀκολούθως οἱ Ἕλληνες μετεχειρίσθησαν πλείστας ὀνομασίας δηλοῦσας τὸν τάφον, τὴν λέξιν ὁμως Τάφον ἔκριναν αἰείποτε καταλληλοτέραν πρὸς δήλωσιν τοῦ τόπου τῆς ταφῆς, τὴν ὁποίαν σημασίαν ἡ λέξις διετήρησε καὶ εἰς τὴν σημερινὴν ἡμῶν γλῶσσαν.

Ἡρίον — ἡ λέξις αὕτη παράγεται παρὰ τὸ Ἑρα, γῆ κατὰ τὴν ἀρχαίαν Ἰωνικὴν διάλεκτον, καὶ σημαίνει κυρίως τεχνητὸν γήλοφον ἐπὶ τάφου 5)· γενικῶς δὲ καὶ τὸν τάφον αὐτὸν, ὡς ὁ Ὅμηρος 6) καὶ Θεόκριτος 7) πολλάκις τὴν μετεχειρίσθησαν.

Χῶμα — Σημαίνει κυρίως γῆν ἐπισεσωρευμένην, μεταφορικῶς δὲ τὸν τάφον· καὶ οὕτω μετεχειρίζεται ὁ Εὐριπίδης τὴν λέξιν ὀμιλῶν περὶ τοῦ τάφου τῆς Πολυξένης 8).

Σορός — Παράγεται ἀπὸ τὸ Σωρεύω, καὶ ἐπομένως ἡ κυρία αὐτῆς σημασία, εἶναι, ἢ παρὰ τῷ Σουίδα καὶ Ἑσυχίῳ, δηλαδὴ σωρός λίθων ἐπισεσωρευμένων ἐπὶ τάφου. Παρ' Ὁμήρῳ ὁμως σημαίνει τὴν νεκροδόχον κάλπην 9)· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἀριστοφάνης οὕτω τὴν μετεχειρίζεται, ἂν καὶ ἔπλασεν ἐξ αὐτῆς τὴν λέξιν Σοροπηγός.

Πολυάνδριον — Κυρίως τόπος περιεκτικὸς τάφου, ὅπου ἐθάπτοντο οἱ πένητες καὶ ξένοι· ἀντ' αὐτῆς μετεχειρίζομεθα εἰς τὴν σημερινὴν γλῶσσαν τὴν λέξιν Κοιμητήριον, ἐκ τοῦ κοιμᾶσθαι· σημαίνει δὲ τὸν τόπον, ἐνθα κοιμώμεθα τὸν αἰώνιον ὕπνον.

Οἱ δὲ τῆς δευτέρας τάξεως τάφοι ἐδηλοῦντο διὰ τῶν ἀκολούθων ὀνομάτων.

Μνημα — Οἱ ἀρχαῖοι ἔδιδον τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς τὰ ἐκ λίθων ἐπισεσωρευμένων μνημεῖα, τὰ ὅποια ἀνύψουν ποτὲ μὲν ἐπὶ πεδιάδος πρὸς μνήμην νίκης τινός, ἢ ἀξιωματιοῦ συμθάντος, ποτὲ δὲ ἐπὶ τινος τάφου πρὸς τιμὴν ἐνδόξου ἀνδρός· ἦτον ὁμως ἀπηγορευμένον ὑπὸ τῶν νόμων νὰ κοσμῶνται οἱ τῶν ἰδιωτῶν τάφοι, πλὴν μόνον διὰ μικρᾶς στηλῆς τριῶν πῆχεων τὸ ὕψος 10), ἢ διὰ μικρῶν ἀ-

5) Δεξικὸν Βαρίνου Φαβωρίου καὶ Ἑσυχίου.

6) Ὅμηρ. Ἰλ. ψ στ. 126.

7) Θεόκρι. εἰδ. 16. στ. 75.

8) Εὐριπ. Ἑκαθ. στ. 526.

9) Ὅμηρ. Ἰλ. ψ. στ. 97.

10) Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐγράφει νόμον ἀπαγορεύοντα αὐστηρῶς τὴν παράβασιν τῆς συνήθειας ταύτης.

1) Σχ. Πινδ. Ὀδ. ἀ. στ. 149.

2) Πλούτ. ἐν βίῳ Θησέως.

3) Εὐριπ. Βακχ. στ. 6.

4) Σχ. Ὅμηρ. Ἰλ. ψ στ. 29.